

УДК 618.5:159.942.5-055.26

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЕМОЦІЙНОГО СТАНУ МАТЕРІВ НОВОНАРОДЖЕНИХ З НАПРУЖЕНОЮ АДАПТАЦІЄЮ

Колюбакіна Л.В., Власова О.В.

Буковинський державний медичний університет

Заболотна І.Е.

Науково-практичний центр профілактичної та клінічної медицини
Державного управління справами

Середюк Н.М.

Центральна Глибоцька районна лікарня

Вивчений емпіричний взаємозв'язок між емоційно-особистісним станом матерів і тяжкістю порушення загально-го стану новонародженого з напруженою адаптацією в умовах стаціонарного лікування. Проведено анкетування 39 матерів дітей, які знаходилися на лікуванні в неонатальному блоці обласної клінічної лікарні. В роботі були використані «Клінічний опитувальник для виявлення та оцінки невротичних станів» (К.К. Яхин, Д.М. Менделевич, 1999) та модифікований варіант методики «Незакінчені речення» (А.М. Щетиніна, 2000). Результати анкетування виявили, що поява в сім'ї дитини з порушеним періодом адаптації змінює психоемоційний стан матері, що в свою чергу впливає на подальше благополуччя як психологічного, так і фізичного розвитку дитини.

Ключові слова: новонароджені, психоемоційний стан матері, напружена адаптація, стаціонарне лікування.

Вступ. Здоров'я людини вважається однією з найбільш важливих і складних проблем сучасної науки, яка, у свою чергу, є комплексною і багатоаспектною. Найважливішою складовою здоров'я людини є психологічна компонента, яка служить основою ефективності як професійної діяльності, так і загального благополуччя людини [4]. Останніми роками ряд проведених наукових досліджень дозволив по-новому поглянути на проблему психології особистості, першоджерел психічного і фізичного здоров'я, зумовлених різними обставинами і факторами у періоді перинатального розвитку. Проведені дослідження дозволяють розглядати даний період життя як перший етап людського існування, коли різні фактори впливають на організм, що розвивається, і психіку, взаємодоповнюючи цілісність духовного, психічного та соматичного. Найважливішими факторами, що впливають на

новонародженого, є материнські, оскільки мати є автором життєвого сценарію дитини, який дитина згодом відтворює у своєму житті [3]. Для формування особистості дитини вкрай важливим є не тільки стан соматичного здоров'я матері, але і її психологічне самопочуття, гармонійність взаємин з оточуючими, відсутність страхів з приводу пологів і життя дитини, зайвих емоційних реакцій на стреси. Любов матері до власної дитини, думки про неї, спілкування з немовлям розширюють можливості дитини, що розвивається, формують її клітинну пам'ять, визначаючи головні сили особистості. Мати – перший всесвіт дитини, в якому новонароджений набуває свого існування [3, 5]. Поява в сім'ї дитини з порушеним періодом адаптації змінює емоційні очікування батьків, призводить до реконструкції планів, перспектив, пов'язаних з майбутнім, а характер і тяжкість дитячої патології безпосередньо впли-

вають на психологічний стан і поведінку батьків. Реакція на хворобу дитини багато в чому залежить від особистого стану батьків, їх емоційного сприйняття, інтелектуального розвитку, рівня культури та освіти. У свою чергу, від емоційного стану близьких, і, в першу чергу, матері, яка підтримує з дитиною симбіотичні відносини, залежить подальше благополуччя як психологічного, так і фізичного здоров'я дитини [1].

Ряд наукових досліджень, які були проведені останнім часом, сфокусовані на проблемах сімей, які виховують дітей-інвалідів. В ситуації хронічного захворювання допомога фіксується на пацієнті, а сім'я розглядається як провідник доцільності впливу з точки зору медицини. Однак спеціальних досліджень, присвячених вивченню взаємозв'язку психологічного здоров'я матерів та станом здоров'я немовлят з напруженою адаптацією в умовах стаціонару, нами не було виявлено.

Виходячи з цього, метою роботи було вивчити емпіричний взаємозв'язок між емоційно-особистісним станом матерів і тяжкістю порушення загального стану новонародженого з напруженою адаптацією в умовах стаціонарного лікування для підвищення ефективності медичної допомоги.

Матеріал і методи. Дослідження проводилося з січня по березень 2015 на базі неонатального блоку Обласної дитячої клінічної лікарні (ОДКЛ) м. Чернівці. Проведено анкетування 39 матерів дітей, які знаходилися на лікуванні у відділеннях інтенсивної терапії новонароджених, виходження недоношених дітей та патології новонароджених з приводу перинатальної патології різного ступеня тяжкості.

З метою вивчення взаємозв'язку емоційно-особистісних особливостей матері й здоров'я дитини використовувався «Клінічний опитувальник для виявлення та оцінки невротичних станів» (К.К. Яхин, Д.М. Менделевич, 1999) [2], який містить питання з варіабельністю відповіді «ніколи-рідко-іноді-часто-постійно», і модифікований варіант методики «Незакінчені речення» (А.М. Щетиніна, 2000) [6] з варіантами відповіді «так-ні», що охоплював наступні категорії: ставлення до дитини, ставлення до себе як до батьків, ставлення до майбутнього дитини, ставлення до власного майбутнього. У своїй роботі ми виходили з припущення про те, що важка життєва ситуація, пов'язана із захворюванням новонародженої дитини, реконструює уявлення про майбутнє, призводить до звуження тимчасової перспективи, відсутності чіткої картини майбутнього.

Проаналізовано медична документація 39 новонароджених дітей, які перебували на стаціонарному лікуванні в неонатальних відділеннях ОДКЛ. Нами вивчалися анамнестичні дані, які характеризували соціально-освітній статус батьків, особливості перебігу вагітності, пологів та неонатального періоду, тяжкість порушення загального стану дитини і необхідність протезування вітальних функцій як на етапі пологового будинку, так і під час перебування в ОДКЛ, а також перебіг захворювання в динаміці. Статистична обробка даних здійснювалася за допомогою програми Statistica 6.0. Кореляційні зв'язки вивчалися за допомогою непараметричного методу Спірмена.

Результати та їх обговорення. Аналіз отриманих результатів показав, що тривожність виражена у 82,1% матерів новонароджених, що знаходилися на стаціонарному лікуванні. Матері вказували на відчуття безпричинного занепокоєння (43,6%), неможливості «всидіти на місці» (38,5%). Практично 75% матерів відзначали, що страх за дитину турбує і нервує. У той же час, страхітливі сновидіння виникали лише у 7,7% матерів. Незважаючи на відчуття тривоги за здоров'я дитини, у матерів не відмічалось будь-яких рухових порушень у вигляді неспокійних рухів кінцівок, почуття непосидючості або метушливості. Навпаки, депресивні стани у вигляді зниження колишньої енергійності, почуття пригніченості відчуття самотності і байдужості реєструвалися у кожній третій опитаній матері. У 12,8% анкетованих матерів відсутнє почуття щастя материнства, ці жінки більше не відчували радості буття. Материнська астенія характеризувалася почуттям «пригніченості», підвищеною втомлюваністю, неуважністю і дратівливістю у 20% випадків. Майже у кожній другій жінки визначався плач з найменшого приводу. При істеричному типі реагування образливість і лабільність настрою реєструвалися у кожній 5-тій респондентки, а obsesивно-фобічні стани у вигляді нав'язливих сумнівів зазначалося в 15,4% випадків. Вегетативні порушення у матерів, діти яких перебували на стаціонарному лікуванні, проявлялися поверхневим і неспокійним сном, утрудненим засипанням і жахливими сновидіннями у середньому у 23,0% спостережень.

Оцінка особливостей емоційного сприйняття обома батьками новонароджених, що знаходилися на стаціонарному лікуванні, показала, що усі вони бажали здоров'я дитині, і, в той же час, майже 90% матерів турбувала хвороба дитини. Практично ніхто з опитаних не вірив у те, що дитина може відставати в психомоторному розвитку надалі. Разом з тим, дитина викликала у матері почуття гордості, радості від спілкування з нею, особливо на тлі позитивних результатів проведеного лікування. Однак від 10% до 12% матерів турбувалися про можливе зниження якості життя дитини надалі, у зв'язку з чим дитина не викликав у них почуття гордості і навіть співчуття.

Аналіз відповідей у категорії «ставлення до майбутнього дитини» показав, що у 76,9% випадків характерним було невизначене уявлення батьками щодо перспектив подальшого розвитку новонародженого, хоча 100% батьків сподівалися на щасливе та успішне майбутнє своєї дитини і досягнення нею певного освітнього рівня.

Аналіз відповідей у категорії «Відношення до себе як до батьків» виявив, що поряд з домінуючими турботою і піклуванням про дитину, відчуття впевненості у власних силах і можливостях, все ж для двох матерів (5,1%) перераховане не було домінуючим в їхньому житті. Оцінка категорії «Відношення до власного майбутнього» показала, що незважаючи на те, що 75% матерів відчували страх за майбутнє дитини, усі 100% опитаних пов'язували його з надією і вірою в сприятливе майбутнє. І тільки 5,1% респонденток уявляли своє майбутнє вкрай невизначеним.

Таким чином, отримані результати анкетування з використанням наведених вище опиту-

вальників вказували, що у матерів, новонароджені діти яких перебували на стаціонарному лікуванні, спостерігалися певні порушення психологічного стану.

З метою виявлення взаємозв'язку між вивченими характеристиками матерів і анамнестично-клінічними даними госпіталізованих дітей, проведено кореляційний аналіз, який дозволив виявити позитивний зв'язок рівня освіти з відчуттям самотності і байдужості до себе ($r=0,4$, $p<0,05$) в ситуації, що створилася. Батьки дітей, які перебували у шлюбі, були більш енергійними ($r=0,37$, $p<0,05$), менш дратівливими і запальними ($r=0,34$, $p<0,05$), їх рідше турбували жахливі сновидіння ($r=-0,38$, $p<0,05$). Визначався негативний кореляційний взаємозв'язок між паритетом пологів і шкалою тривоги ($r=-0,38$, $p<0,05$). Низька оцінка за шкалою Апгар на 1 і на 5 хвилини корелювала з підвищеною дратівливістю батьків ($r=-0,31$, $p<0,05$). Необхідність проведення тривалої підтримки вітальних функцій корелювала з порушенням сну матері ($r=0,34$, $p<0,05$), і, в той же час, визначався негативний взаємозв'язок між ступенем тяжкості порушення загального стану новонародженого у стаціонарі і депресивним станом матерів у вигляді підвищеної стомлюваності і дратівливості ($r=-0,31$, $p<0,05$), що може свідчити про впевненість матерів у благополучному результаті динаміки захворювання дитини. Слід зазначити, що згідно з даними анкетування, підвищений рівень

тривожності і дратівливості достовірно корелював з тривалим перебуванням дитини у відділенні патології новонароджених ($r=0,36$, $p<0,05$).

Виявлено статистично значущий позитивний кореляційний зв'язок між гестаційним віком новонароджених та відчуттям страху у матері щодо невизначеності майбутньої перспективи ($r=-0,35$, $p<0,05$). Отримані дані можна пояснити тим, що чим більше гестаційний вік дитини, тим менше надій покладалося на можливість сприятливої корекції постнатального періоду розвитку.

Статистично достовірний негативний взаємозв'язок між тривалістю знаходження в ОДКЛ і перспективою сприятливого майбутнього дитини ($r=-0,32$, $p<0,05$) свідчив про довіру матерів новонароджених до медичного персоналу і впевненість у якості надання медичної допомоги.

Висновки. 1. Перебування новонароджених з порушеною адаптацією в стаціонарі порушує емоційне очікування їх матерів і безпосередньо впливає на психологічне здоров'я матерів.

2. Виявлений взаємозв'язок між психоемоційним станом матерів та тяжкістю порушення загального стану новонароджених з проблемами адаптації в умовах стаціонару, який не позбавляє надій на одужання і перспективи сприятливого майбутнього.

3. Підтримка емоційно-особистісних особливостей матерів є запорукою подальшого благополуччя здоров'я дитини.

Список літератури:

1. Кулик А. А. Особенности временной перспективы семей, воспитывающих детей-инвалидов // А. А. Кулик / Гуманитарный вектор. – 2013. – № 1 (33). – С. 180-190.
2. Менделевич В. Д. Клиническая и медицинская психология // В. Д. Менделевич. – М.: Медпресс, 2005. – С. 390.
3. Митина М. А. Влияние психологического здоровья матери на становление психики ребенка // М. А. Митина / Коррекционная педагогика. – 2006. – № 5. – С. 62-67.
4. Певнева А. Н. Психологические состояния матерей детей с церебральным параличом как исходные предпосылки психологического синдрома // Психологическая наука и образование: электронный журнал. – 2011. – № 2. – URL: www.psyedu.ru
5. Спицына Н. Ю. Перинатальные аспекты материнско-детских отношений в семьях детей с детским церебральным параличом: автореф. дис. ... канд. психол. наук. Рос. гос. пед. ун-т. им. А. И. Герцена, Санкт-петербург, 2008. – 20 с.
6. Щетинина А. М. Диагностика социального развития ребенка // Щетинина А. М. / Учебно-диагностическое пособие, Великий Новгород. – 2000. – С. 88.

Колубакина Л.В., Власова Е.В.

Буковинский государственный медицинский университет

Заболотна И.Э.

Научно-практический центр профилактической и клинической медицины
Государственного управления делами

Середюк Н.М.

Центральная Глыбоцкая районная больница

ОСОБЕННОСТИ ПСИХОЭМОЦИОНАЛЬНОГО СОСТОЯНИЯ МАТЕРЕЙ НОВОРОЖДЕННЫХ С НАРУШЕННОЙ АДАПТАЦИЕЙ.

Аннотация

Изучена эмпирическая взаимосвязь между эмоционально-личностным состоянием матерей и тяжестью нарушения состояния новорожденных с нарушенной адаптацией в условиях стационарного лечения. Проведено анкетирование 39 матерей детей, которые находились на лечении в неонатальном блоке областной клинической больницы. В работе были использованы «Клинический опросник для выявления и оценки невротических состояний» (К.К. Яхин, Д.М. Менделевич, 1999) и модифицированный вариант методики «Незаконченные предложения» (А.М. Щетинина, 2000). Результаты анкетирования показали, что появление в семье ребенка с нарушенным периодом адаптации меняет психоэмоциональное состояние матери и, в свою очередь, влияет на будущее благополучие как психологического, так и физического развития ребенка.

Ключевые слова: новорожденные, психоэмоциональное состояние матери, напряженная адаптация, стационарное лечение.

Koliubakina L.V., Vlasova O.V.

Bukovinian State Medical University

Zabolotna I.E.

Scientific and Practical Centre of Preventive and Clinical Medicine
State Affairs Department

Serediuk N.M.

Central District Hlyboka Hospital

FEATURES OF EMOTIONAL STATE OF MOTHERS OF NEWBORNS WITH TENSE ADAPTATION.

Summary

We have studied empirical interrelation between emotional and personal state of mothers and severity of disorders in general condition of a newborn with tense adaptation in terms of inpatient treatment. We have carried out a survey of 39 mothers of children who were treated at the neonatal unit of the regional hospital. The paper used «Clinical questionnaire for detecting and assessing neurotic states» (K.K. Yakhyn, D.M. Mendelevych, 1999) and a modified version of the technique «Unfinished sentences» (A.M. Shchetynina, 2000). The survey results showed that the appearance of a child with impaired adaptation period changes the psycho-emotional state of the mother, which in turn affects the future wellbeing of both psychological and physical development of the child.

Keywords: newborn, psycho-emotional state of the mother, tense adaptation, inpatient treatment.